

URBANISTICKÁ VÝROČÍ KVĚTEN - ČERVEN 1999

Tentokrát nelze začít výběr urbanistických výročí jinak, než jedním z nejvýznamnějších jmen z těch, kteří se vůbec kdy zabývali plánováním a stavbou měst. Je to **Leonardo da Vinci** (15.4.1452 - 2.5.1519). V nespočetných knihách, věnovaných jeho neomezené geniální tvorbě, je vždy vedle malířství, sochařství, matematiky, deskriptivní geometrie, fyziky, anatomie, mechaniky, astronomie a mnoha dalších oborů právem uvedeno jeho působení jako vojenského inženýra, architekta a urbanisty. Není jistě náhodou, že v dopise, kterým se ucházel o místo při dvoře milánských Sforzů, uvedl on sám na prvním místě právě vojenské inženýrství a stavbu měst.

Jeho nejčastěji připomínaným projektem je známá kresba fragmentu města, v němž před 500 lety navrhoval řešení dopravy ve dvou úrovních. Ve svých rukopisech mnohokrát znázornil složité opevnovací systémy s mohutnými věžemi a podzemními kazetami, stejně jako důmyslné vodovodní a kanalizační soustavy pro celá města. Zachovaly se též jeho studie italských krajín a provincií, vyjádřené kresbami "leteckých" pohledů. Lze jej tedy právem považovat za předchůdce regionálního plánování. Neméně moderní je jeho skica Milána, představující město bez hradeb se zřetelně vyjádřenou radiálně okružní soustavou komunikací - ne nepodobnou Abercrombieho Plánu Velkého Londýna z roku 1944.

Další výročí nás přenášejí do 19. století. Mezi tvůrci tohoto období vyniká **Gottfried Semper** (30.11.1803 - 15.5.1879), jehož významné dílo jsme si však již připomněli v čísle 6 loňského roku v souvislosti s výročí jeho narození. Stejně je tomu u Eugena Fassbendera (28.5.1854 - 3.4.1923). Také působení tohoto vídeňského architekta a urbanisty jsme věnovali pozornost v min-

ulém roce. Pokud však projekty a teoretické spisy Semperovy mají dnes především význam pro dějiny architektury a urbanismu v 19. stol., pak Fassbenderova řešení funkční struktury měst, stejně jako regionální plány aglomerací včetně systémů přírodních prvků, mohou být dodnes stále nenaplněnou výzvou.

Na počátku 20. století se nejen v Německu, ale i v celoevropském měřítku uplatňoval **Hermann Jansen** (28.5.1869 - 20.2.1945). Svoji odbornou dráhu zahájil studiem na Technice ve svých rodných Cáchách u K. Henriciho, což z něj učinilo na jeho celý život stoupence Sitteho a Henriciho architektonických a urbanistických koncepcí. V roce 1910 mu byla udělena první cena v soutěži na plán Velkého Berlína, kde v té době působil v městské projektové kanceláři. V dalších letech pak byl pověřován mnoha projekty pro Berlín, roku 1918 byl zvolen za člena Pruské akademie umění a od roku 1920 se stal profesorem urbanismu na Technice v Berlíně.

Kromě projektů pro německá města jako je Bamberg, Wiesbaden, Dortmund nebo Norimberk, pracoval též na mnoha projektech měst zahraničních jako je Riga, Lodž, Stockholm a také Bratislava. Účastnil se urbanistických soutěží, mimo jiné získal první cenu v soutěži na územní plán Madridu a stejně tak i prvou cenu v soutěži na řešení urbanistické koncepce nového tureckého hlavního města Ankarý. Pro níž následně koncem 20. let vypracoval spolu s O. Blumem rozvojový plán. H. Jansen je dodnes v Německu oceňován jako významný pedagog a jako jeden z prvních, kteří se věnovali soustavně a profesionálně urbanistickému projektování.

Na letošní rok připadají obě životní výročí **Franka Lloyd Wrighta** (8.6.1869 -

9.4.1959), největšího amerického architekta 20. století, světově proslulého učitele a autora mnoha závažných spisů. Lze jistě očekávat, že tato výročí naleznou ohlas v ar-

Broadacre City (obrázek z roku 1934)

Broadacres - generel. Čtyři části, každá čtvrtina tvoří čtverec o straně jedné míle

Část A. Pohled na centrum s přilehlým parkem a farmami (vpravo)

chitektonickém tisku a dají příležitost k podrobnému zaznamenání a zhodnocení jeho tvorby.

Kromě nesčetných projektů jednotlivých budov se s žáky své soukromé architektonické školy věnoval soustavně také problematice lidských sídel. Své představy vyjádřil v projektech "organického" osídlení, které označoval jako "živoucí město", "mizející město" nebo také "prostorové město". Vycházel vždy z toho, že tradiční kompaktní města jsou překonána a je nutno je nahradit rozptýlením jednotlivých lidských obydlí do krajiny. Tyto své představy spojoval s používáním automobilu, uplatňováním vzdušné dopravy a novými možnostmi přenášení energií a médií.

Kresby a modely ze 30. let, které zpracovával se svými žáky, měly do značné míry utopický výraz. Ve skutečnosti to však byla předzvěst dalšího vývoje již v té době začí-

najících suburbanizačních procesů. Možná, že dnes by již Wright nebyl takovým vývojem příliš nadšen a dokázal by uznat pozitivní vlastnosti a výhody kompaktních měst, o nichž se vyjádřil, že "i to nejmenší město je příliš velké".

Stodvacáté výročí narození připadá na letošní červen u významného britského architekta a urbanisty **Leslieho Patricka Abercrombieho** (6.6.1879 - 23.3.1957). Byl to architekt, který se velmi brzy orientoval na problematiku urbanistického projektování. Od roku 1910 vedl po dvacet let katedru urbanismu na univerzitě v Liverpoolu a následně působil dalších jedenáct let v obdobné funkci v Londýně.

Mezi jeho zásluhy patří založení a vedení odborného časopisu *Town Planning Review*, jehož první číslo vyšlo v dubnu 1910. V roce 1913 získal spolu s S. Kellym první cenu v mezinárodní soutěži na projekt přes-

tavby Dublinu a mezi jeho další pionýrské projekty patří rovněž velmi časný regionální plán pro středoanglickou průmyslovou oblast Doncasteru. Věnoval se též venkovskému osídlení a v roce 1926 publikoval knihu o uchování a obnově anglického venkova.

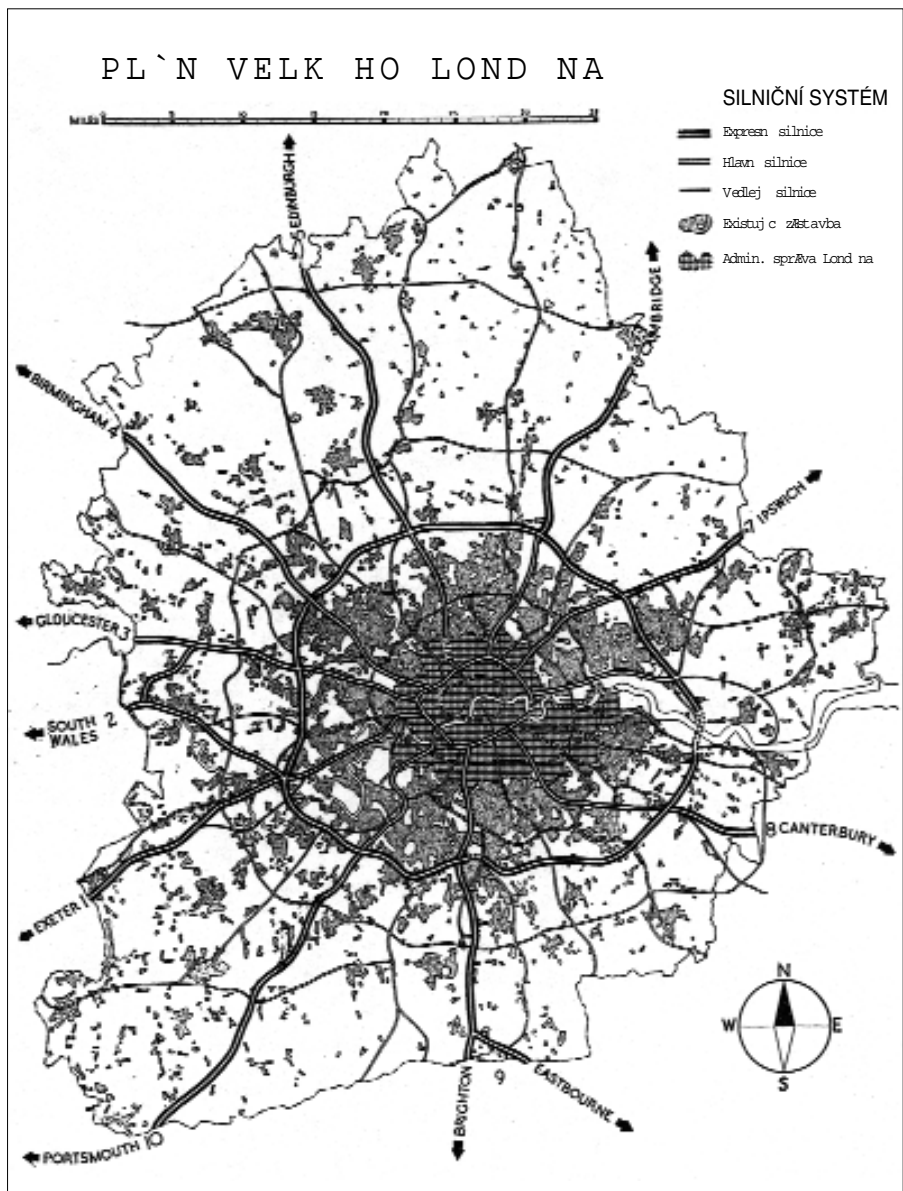
Jeho vysokoškolské přednášky vyšly souborně v roce 1933 pod názvem "Plánování měst a krajiny" a jsou dodnes považovány za klasické dílo tohoto oboru. V té době již působil v Londýně a začal se soustavně zabývat tímto městem. Patřil například mezi členy tzv. Barlowovy komise, která bohužel až příliš pozdě v předvečer 2. světové války upozorňovala na riskantnost nadměrného soustředování klíčového britského průmyslu v londýnské aglomeraci.

Zdalemka nejnámějším Abercrombieho projektem byl "Plán londýnského hrabství", který zpracoval v letech 1941-1943 spolu s tehdejšími londýnskými hlavními architekty J. H. Forshawem, A. Lingem a dalšími. Byla to již záměrná příprava na poválečnou obnovu Londýna, vystaveného právě v době zpracování plánu nelítostnému bombardování.

Za ještě významnější projekt je nutno považovat "Plán Velkého Londýna", publikovaný v roce 1945. To již nebyl jen projekt obnovy válkou zničených čtvrtí, ale velkorysá koncepce, která na mnoho poválečných desetiletí ovlivnila nejen britský, ale i evropský urbanismus. Z hlavních myšlenek tohoto projektu si jen připomeňme členění města na organické části, hierarchické soustavy vybavení, vytváření obytných okrsků, radiálně okružní komunikační síť a ne na posledním místě zelený pás kolem města, který měl vytvořit zábranu jeho neomezenému kontinuálnímu růstu. To nejpodstatnější však bylo, že tento projekt zdůraznil nezbytnost řešení rozvoje Londýna v širším měřítku, zahrnujícím posléze celý jihovýchod Anglie.

Za zeleným pásem se měl Londýn dále rozvíjet pomocí "nových měst", která se pak na základě zákona z roku 1946 stala na mnoho desetiletí jedním ze základů britské osídlovací a bytové politiky. Pokud lze mluvit o klasických urbanistických projektech - jejichž myšlenky však většinou zůstávají trvale nenaplněny, pak mezi ně v našem století nesporně patří Abercrombieho Velký Londýn.

Osmdesátí let se snad ve zdraví dožívá v Turíně narozený americký architekt **Apolo Solili** (21.6.1919). Již v 60. letech patřil

mezi přední představitele tehdejšího architektonického a urbanistického futurismu. Vypracoval projekt "biotechnického města", který spolu se svými žáky a sympatizanty začal stavět v arizonské poušti. Je to zcela ojedinělé řešení, v němž vyjádřil mnoho myšlenek "ekologického" stavění, které se stávají právě dnes stále aktuálnějšími.

Svá životní výročí v letošním květnu a červnu nemají ovšem jen osobnosti zahraniční, ale také naše, které si zaslouží alespoň stručně vyjmenovat. Patří mezi ně **Jan Koula** (7.2.1855 - 18.5.1919). Svá pražská studia uzavřel ve Vídni u H. Jansena. Ještě před koncem minulého století se stal na ČVUT v Praze profesorem architektury a ornamentálního kreslení a zároveň vyučoval perspektivu na Akademii výtvarných umění. Mezi jeho široké a všestranné zájmy zahrnující lidovou architekturu, památkovou péči nebo umělecký průmysl patřila právě pod Jansenovým vlivem také stavba měst a jmenovitě Praha.

Na konci minulého roku jsme si jen letmo připomněli **Antonína Engela** (4.5.1879 - 12.10.1958). Stodvacet let od jeho narození se mohlo a mělo stát příležitostí k soustavnějšímu záznamu a zhodnocení jeho mimořádného díla. Zejména by si to zasloužil jeho projekt Dejvic. Je skutečně celoevropsky jedinou realizací urbanistických představ jeho vídeňského učitele Otty Wagnera. Stejně tak by si nejenom on, ale i náš současný urbanismus zasloužil publikaci výboru jeho statí o Praze. Ty by si měli povinně pročítat všichni, kteří o výstavbě

Antonín Engel: Koncept zástavby Dejvic

současné Prahy rozhodují. Navíc by mohly být příkladem toho, jak ostře a zároveň věcně je možno posuzovat důležité stavební počiny - k čemuž ovšem je také důležitou skutečnou profesionalita, nadhled a váha osobnosti.

V této souvislosti se lze zamyslet i nad tím, jak by se na současné proměny Prahy díval její velký znalec a ctitel **Václav Vilém Štech** (31.3.1885 - 24.6.1974), který však bohužel zemřel již před čtvrt stoletím. Byl obdivovaným učitelem poválečné generace českých architektů a výtvarných umělců, vynikajícím znalcem naší, evropské a zvláště italské architektury, fascinujícím řečníkem s dokonalou pamětí. Možná, že by dnes byly jeho televizní promluvy o Praze obzvláště potřebné.

Další velkou osobností moderní české architektury je **Adolf Benš** (18.5.1894 - 8.3.1982). Jeho stavby jako například Elektrické podniky v Praze nebo původní odbavovací hala Ruzyňského letiště jsou stejně kultivované a ušlechtilé, jako byl on sám. Učil architekturu na Umělecko-průmyslové škole v Praze, avšak neméně pozornosti věnoval i urbanismu. Zapomíná se, že v roce 1948 stál v čele zpracovatelů prvního poválečného územního plánu Prahy, který byl významným krokem při formování moderní urbanistické koncepce našeho hlavního města.

Možná, že v době, kdy vyjde toto číslo časopisu se bude ještě konat ve Veletržním paláci v Praze výstava díla **Josefa Havlíčka** (5.5.1899 - 30.12.1961), uspořádaná ke stému výročí jeho narození. Již koncem dvacátých let patřil s Karlem Honzíkem do tehdejšího avantgardního předvoje české architektury. Jeho projekty mají vždy silný urbanistický přízvuk vyjádřený citem pro umístění stavby v širších prostorových souvislostech. Tuto svou schopnost vyjádřil i v poválečném období a jím projektovaná "sídlíště" v Hradci Králové nebo v Kladně - Rozdělově si rozhodně nezaslouží pejorativní přízvuk, který pojem sídlíště doprovází.

Jiří Hruža